

La transformació necessària dels nostres boscos

El foc no ha de ser sempre el nostre enemic. És possible utilitzar-lo amb mesura i així evitar que els boscos es transformin en masses resseques a l'espera de la mínima espurna per incendiar-se sense control. En paral·lel, el mercat de la biomassa i la ramaderia extensiva també són eines que, amb la complicitat de la societat civil, hi poden tenir un paper fonamental.

TEXT: HELENA BALLART I NÚRIA PRAT. PAU COSTA FOUNDATION. IMATGES: CHARLES-ANDRÉ DESCOMBES.

Els incendis forestals han estat perturbacions naturals dels ecosistemes terrestres durant milions d'anys i seguiran sent gestors dels nostres paisatges. És per això que la Pau Costa Foundation (PCF) defensa un canvi profund en la percepció del foc per part de la societat. Es vol divulgar el coneixement sobre l'ecologia del foc, facilitant la gestió del foc en l'àmbit del paisatge i reduint la distància entre la recerca, els professionals i la societat. En aquest sentit, la PCF actua com a plataforma per intercanviar i transferir coneixements tècnics i científics en el camp de l'ecologia del foc, la gestió operacional del foc i les emergències.

Amb aquestes idees, la PCF treballa amb una visió global i internacional amb aplicacions locals. Per posar un exemple, actualment a Catalunya més del 61% de superfície és forestal. En els últims 50 anys hem vist com el creixement del bosc s'ha disparat, però el seu aprofitament se situa entorn del 25%, lluny d'altres països d'Europa, on realitzen aprofitaments del 64%, sense afectar la biodiversitat del bosc. La titularitat privada del 80% dels boscos catalans és una de les causes que dificulten la gestió conjunta per assolir objectius de manera coordinada; no obstant això, cada cop hi ha més associacions de propietaris que treballen conjuntament.

01. Ramat d'ovelles.

També cal tenir en compte que el clima mediterrani genera una qualitat i quantitat de fusta inferior a la dels països del centre i nord d'Europa, cosa que complica l'obtenció de rendiment econòmic per reinvertir en millores al bosc i afavoreix l'abandó de les masses forestals i l'augment del risc d'incendi forestal. Altres causes històriques són el dràstic descens de l'activitat extractiva dels boscos amb l'arribada dels combustibles fòssils i l'abandonament agrícola del món rural per poblar les ciutats. Amb això, també va desaparèixer la cultura del foc.

Des de llavors, quan hi ha hagut incendis en els boscos, cada vegada més abandonats i salvatges, hem exigint una gran eficiència als equips d'extinció, apagant tots els incendis, grans i petits. El resultat és un sistema amb una gran capacitat d'extinció dels incendis i unes grans masses forestals sense gestionar ni per pagesos ni per incendis. Actualment tenim una acumulació de combustible vegetal que espera el moment idoni per cremar en alta intensitat, produint grans incendis forestals.

Una altra qüestió que ha tornat a encendre els llums d'alarma a la comunitat internacional d'incendis, després de la campanya de 2017, és la distribució dels assentaments de la població en urbanitzacions i municipis en contacte amb la trama forestal; una realitat del territori català. Després de dècades, la població urbana ha tornat a ocupar l'ambient rural, sigui per oci o per cobrir necessitats que les ciutats no poden proporcionar. Sovint en aquests casos, no s'han tingut en compte els riscos per a les persones ni per al medi ambient. Sabem els riscos que correm davant d'un incendi? Podran accedir els serveis d'extinció? Hem construït amb els materials adequats? Coneixem mesures d'autoprotecció? Davant un incendi forestal, les persones passen a ser la prioritat per als mitjans d'extinció. Com més preparades estan les infraestructures i comunitats urbanes davant l'impacte de les flames, de millor manera poden centrar-se a controlar la propagació de l'incendi pel bosc.

Per tal de millorar la seguretat de les urbanitzacions i masos enfront del foc, s'apliquen diferents mesures preventives: la creació d'una franja perimetral de prevenció de 25 metres; l'adequa-

02. Pas d'un ramat de cabres.

ció de les parcel·les interiors no edificades en les mateixes condicions que les franges perimetrals; la disposició d'una xarxa d'hidrants homologats; el manteniment de vials i borals nets de vegetació seca; l'elaboració d'un Pla d'Autoprotecció (PAU), en cas que no estigui inclòs dins el Pla d'Actuació Municipal (PAM). Però no n'hi ha prou: cal fer un pas endavant cap a l'autoprotecció de l'habitatge i incidir de manera coherent en l'elecció que fem dels materials constructius per als edificis, el disseny de jardins i el de tanques perimetrals, etc. Així s'aconseguiran edificis amb un entorn segur per tal de poder-s'hi confinar en cas d'incendi. D'aquesta manera, no s'hipotequen els efectius dels serveis d'extinció quan treballen en un incendi forestal.

Fer boscos més resilients

En aquest escenari d'urbanitzacions disperses pel territori, s'hi suma el canvi climàtic com un risc afegit. Les previsions climàtiques a la conca mediterrània assenyalen una disminució de la pluviositat i un increment de les temperatures, augmentant així la durada i la intensitat de les sequeres. L'aigua ja comença a ser un factor de desequilibri dels boscos, posant les masses forestals a disposició dels incendis. Si no s'intervé en aquestes masses, l'increment de la mortalitat vegetal relacionada amb la sequera farà augmentar el combustible disponible per als incendis, creant un efecte multiplicador del risc i augmentant la intensitat del foc.

Una solució és reduir la densitat d'arbres, fent aclarides, per eliminar competència per l'aigua, i posteriorment buscar rendiment econòmic dels aprofitaments forestals obtinguts. Una de les sortides pot ser l'aprofitament energètic de la biomassa, que a escala local resulta comercialment sostenible.

En resum, és necessari acompanyar les masses forestals en la transició cap a masses resilients, preparades per viure en el context d'incendis forestals i sequera. Tenint en compte que determinades espècies forestals es poden veure més perjudicades pel canvi climàtic i poden acabar sent substituïdes de manera natural per altres espècies més tolerants a la sequera com el pi blanc i l'alzina. S'ha de trobar l'itinerari silvícola adient per a cada espècie, que compleixi els objectius esmentats i respecti els principis de persistència, conservació i millora de les masses forestals.

L'execució de cremes controlades i d'alguns focs controlats són eines de gestió del paisatge que s'utilitzen a Catalunya amb reconeixement internacional. L'adaptació al foc de moltes espècies mediterrànies fa que la massa forestal pugui evolucionar i adaptar-se al nou clima i a les perturbacions, en comptes d'envellir i incrementar el volum disponible per a grans incendis forestals.

Aquesta intervenció forestal es pot completar i mantenir amb altres actuacions com és la reintroducció de ramaderia extensiva. Aquests mètodes són molt eficients en prevenció d'incendis si es realitzen en àrees estratègiques de gestió, en zones identificades per a dur a terme actuacions

que ajudarien a minimitzar la superfície afectada. La pastura redueix el volum del sotabosc i, en conseqüència, la intensitat del foc, permetent als bombers d'actuar de forma segura.

En l'àmbit local hi ha iniciatives destacables: una és la silvopastura prescrita, que s'entén com una pràctica de ramaderia extensiva que segueix unes pautes i uns objectius establerts a priori, a fi d'aconseguir un tipus de massa forestal més resilient al foc. Al mateix temps, aquesta pràctica cerca afavorir la continuïtat de l'activitat ramadera al territori, per la seva doble tasca alimentària i paisatgística.

El projecte Silvopastura Prescrita que impulsa la PCF conjuntament amb el Gremi de Carnissers de Girona, els Bombers de la Generalitat de Catalunya-Regió d'Emergències de Girona, amb el suport de la Fundació Daniel y Nina Carasso, té l'objectiu d'afavorir un canvi de percepció social envers els incendis, alhora que una determinada gestió del territori permetrà evitar els grans incendis que més danys ocasionen. Hem de ser conscients que amb accions tan simples com consumir productes de ramats propers ja estarem contribuint a crear i mantenir aquests paisatges adaptats a foc. Per això, depèn del conjunt de la societat que el projecte Silvopastura Prescrita pugui acabar derivant en una xarxa d'explotacions ramaderes i carnisseries amb aliments procedents d'aquesta gestió de les comarques de Girona i més enllà. Aquesta iniciativa catalana s'està exportant al món.

L'evolució dels boscos cap a la sostenibilitat implica la incorporació dels punts de vista de tots els agents implicats, tant planificadors del territori com gestors forestals, paisatgistes, urbanistes, administracions, entitats locals... Per a la resolució de problemàtiques complexes cal enriquir-nos amb diferents perspectives que ens aportin la creativitat necessària i així trobar solucions innovadores que ara mateix ni tan sols ens podem plantejar. ❀

La Fundació Pau Costa (PCF) acaba de celebrar els set anys. En aquest temps, s'ha constituït com un espai obert per crear i compartir coneixements i experiències. La integren tot tipus d'experts d'arreu del món relacionats amb els incendis forestals i la gestió d'emergències a diferents escales.